

İşletme Bölümü Yüksek Lisans Öğrencilerinin Yöneylem Araştırması Lisans Dersine Bakışı: Nitel Bir Araştırma

The Views of Business Department Post-Graduate Students on the Operational Research Undergraduate Course: A Qualitative Research

Mehmet Fatih SERT

ÖZ

Bu çalışmanın amacı işletme bölümünü başarıyla bitirmiş ve işletme bölümünde lisansüstü eğitimine devam eden öğrencilerin lisans eğitimleri sırasında aldıkları yöneylem araştırması dersine bakışlarını öğrenmek ve dersin etkinliği, eğitim kalitesi noktasında çıkarımlar yapmaktır. Çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde İşletme bölümünde yüksek lisans eğitimi alan 10 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada, nitel veri toplama araçlarından görüşme yöntemi içerisinde yer alan "yarı yapılandırılmış görüşme tekniği" kullanılmıştır ve veriler "içerik analizi" tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, katılımcıların yöneylem araştırması dersine karşı genelde pozitif bir tutum içinde olduklarını fakat dersin içeriğine ve konularına dair pek bir şey hatırlamadıklarını ve birçoğu için dersin kendilerine bir katkısının olmadığını göstermiştir ki, bu da dersin etkinlik ve verimlilik açısından gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Çalışmada ayrıca dersin etkinlik ve verimliliğini artırmak için katılımcıların görüşü neticesinde dersinin içeriği, müfredattaki yeri ve dersin işleniş tarzı gibi konularda çeşitli öneriler de sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: İşletme bölümü, Lisans eğitimi, Yöneylem araştırması, Nitel araştırma, Türkiye

ABSTRACT

The purpose of this study is to find out the view of students, who are successfully completed the department of business administration and who are continuing their postgraduate education in business, to the operational research course, which is taken their undergraduate studies, and to make inferences about the course efficiency and quality. The sample of the research consists of 10 students who are studying in master degree at the Department of Business Administration in the Recep Tayyip Erdoğan University in the 2017-2018 academic year. In this study, "semi-structured interview technique" was used and data is analysed by using content analysis which is one of the qualitative research methods. The results showed that participants generally had a positive attitude towards the operational research course, but they do not remember much about the content of the course. So, most of them argue that the course did not contribute to them. This is indicating that the course needs to be reviewed in terms of efficiency and quality. Based on the attendees' views, various suggestions such as the content of the course, the place of the curriculum, and the manner in which the course was taught were also presented in order to increase the quality and efficiency of the course.

Keywords: Department of business administration, Undergraduate education, Operational research, Qualitative research, Turkey

Sert M. F., (2019). İşletme bölümü yüksek lisans öğrencilerinin yöneylem araştırması lisans dersine bakışı: Nitel bir araştırma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 9(1), 156-165. <https://doi.org/10.5961/jhes.2019.318>

Mehmet Fatih SERT (✉)

ORCID ID: 0000-0002-6356-9240

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Rize, Türkiye

Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration, Rize, Turkey

mehmetfatih.sert@erdogan.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 15.02.2018

Kabul Tarihi/Accepted : 21.12.2018

GİRİŞ

Felsefi temelleri 19. yüzyılın başlarında atılmasına rağmen İkinci Dünya Savaşında askeri alandaki uygulamalar ile başladığı varsayılan yöneylem araştırmasının günden güne kullanım alanı ve önemi artmaktadır. Sürekli gelişen ve genişleyen bir disiplin olmasından dolayı net ve kapsamlı bir tanımını yapmak zor olsa da, literatürde tanımlamaları şöyledir: Rakama dökülmüş sağduyu, bir karar ve tasarım analizi, bir sorun çözme bilimi, işletme faaliyetlerin sistemli bir şekilde araştırılması, eldeki olanaklardan en çok yararlanmayı sağlamak için bilimsel tekniklerin problemlere uygulanışı, optimum çözümü amaçlayan bir bilim dalı, kıt kaynakların dağıtımını gerektiren koşullar altında bir sistemin en iyi bir şekilde tasarlanmasını ve işletimini araştıran bilimsel yaklaşım (Öztürk, 2012). Bu kadar çeşitli tanımlamaya sahip yöneylem araştırması için, alandaki en önemli uluslararası topluluk olan 'INFORMS' ("The Institute for Operations Research and the Management Sciences") "daha iyinin bilimi" mottosunu da kullanmaktadır.

Bu doğrultuda, farklı alanlardaki yöneticilere daha etkin kararlar almaya yardımcı olmak, yöneylem araştırmasının ana amacı olarak görülmektedir. Bu da yöneylem araştırmasını ister kamu, ister özel olsun tüm rekabet unsuru içeren sektörlerde hatta askeri alanlar gibi stratejik karar verme süreçlerini içeren tüm alanlarda ihtiyaç duyulan, beyaz yakalı çalışanların ve bilhassa yöneticilerin en azından temel düzeyde bilgi sahibi olması gereken bir bilim dalı olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu yüzdendir ki, Dünya'da ve Türkiye'deki çoğu üniversitelerde endüstri mühendisliği, makine mühendisliği, iktisat, işletme, ekonometri ve matematik gibi bölümlerde zorunlu veya seçmeli bir ya da daha fazla dönem yöneylem araştırması dersleri verilmektedir (Öztürk, 2012). Öğrencilere karar süreçlerinde kullanacakları çeşitli tekniklerin öğretilmesi bir yana, analitik düşünce yetisi ve problemlere farklı yaklaşımlar getirerek etkin çözümler üretme yetisi kazandırması yöneylem araştırması dersinin ana çıktısı olarak görülebilir. Bundan dolayıdır ki, yöneylem ve istatistik tekniklerini kapsayan sayısal yöntemler anabilim dalı işletme bilimi içinde yer almakta ve işletme bölümlerindeki yöneylem araştırması dersi de, işletme bilimleri eğitiminin omurgasını oluşturan derslerden biri sayılmaktadır.

Gelişen teknoloji sayesinde günümüzde işletmelerin daha çok sayısal bilgiye sahip olması ve bu bilgileri kullanarak daha karmaşık problemlere çözüm üretme çabası, son yıllarda sayısal yöntemler alanının günden güne kendini yenilemesi ve gelişmesini hızlandırmıştır. Var olan tekniklerdeki yenilikler veri madenciliği, makine öğrenmesi gibi nispeten yeni tekniklerin işletmelerde kullanılması sonucunda sayısal yöntemlerin kapsamı genişlemiş ve gelişmiştir. Bu içerik gelişmesinden dolayı, son yıllarda yöneylem araştırması müfredatı ve kapsamının genişletilmesi bazı üniversitelerde tartışılmakta, yöneylem araştırması dersi temeline dayanan yeni dersler lisans ve daha çok da lisansüstü eğitimde yer almaktadır.

Yöneylem araştırması dersinin işletme bölümleri ve işletme bölümü öğrencileri için önemi ortada iken, ortaya çıkan en önemli soru ve sorunlardan biri, dersin etkinliği ve eğitim kalitesini artırmak için nelerin yapılması gerektiğidir. Literatürde,

çok fazla olmamakla birlikte yöneylem araştırması dersleri için kullanılan eğitim metotlarının, farklı yaklaşımların açıklandığı ve tartışıldığı çalışmalar bulunmaktadır. Fakat yöneylem uzmanlarından ziyade daha çok eğitim uzmanları tarafından yapılan bu çalışmalar, yöneylem uzmanlarının bu konuda kendilerini köreltmelerine neden olmuştur (Yavuz, 2004). Öte yandan sayısal yöntemlerin genişleyen ve gelişen içeriğine hâkim olamayan yöneylem alanı dışındaki uzmanlar, alanda kullanılan eğitim metotlarının yeni sorunlarına güncel çözümler getirmekte zorlanmıştır. Bu nedenlerden dolayı son yıllarda yöneylem araştırması ile ilgili en önemli uluslararası topluluklar olan 'IFORS' ("International Federation of Operational Research Societies") ve 'INFORMS' ("Institute for Operations Research and Management Science") gibi organizasyonlar bu konuya eğilmektedir. Öyle ki, ilk olarak 'INFORMS' topluluğu bünyesinde eğitim konusunda 'INFORM-ED' ("Institute for Operations Research and Management Science Education Forum") adında bir alt komisyon oluşturulmuş ve daha sonra yöneylem eğitimiyle ilgili tecrübe ve araştırmaların yer aldığı bir dergi yayımlanmaya başlamıştır (Yavuz, 2004).

Türkiye'de ise yöneylem araştırması dersinin etkinliği ve eğitim kalitesi konusunda yapılan çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Bu alandaki en önemli çalışma Yavuz (2004) tarafından -yöneylem araştırmaları dersini de içeren- "sayısal yöntemler eğitiminin işletme öğrenimi açısından incelenmesi" başlığı ile yapılmıştır. Bu çalışmada, betimleyici ve kıyaslayıcı bir yöntem kullanılmış, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ndeki 'trend'ler kapsamında işletme eğitiminde yeni eğilimler, örnek olay kullanımı, matematiksel modellemenin önemi, yazılım kullanımı ve ders kitapları ile birlikte kullanılan yazılımlar, etkileşimsel ve aktif eğitim modellerinin kullanımı açıklanmış ve Türkiye'deki durum değerlendirilmiştir. Çalışmada ayrıca Güllülü (2003) tarafından yayınlanan makale temel alınarak yöneylem araştırması derslerinin profili çıkarılmış, dersin hangi isimlerle ve hangi üniversitelerde verildiği gösterilmiştir. Ayrıca Türkiye'de yöneylem araştırması ya da sayısal yöntemler dersinin işleyişi konusunda ortaya çıkan sorunlar tartışılmıştır. Sonuç olarak yazılımların etkin kullanımı ve bu sayede gerçek hayatta sayısal yöntemlerin kullanımının kolaylaştırılması, örnek olay yaratma yönünde akademisyenlerin çaba göstermeleri ve ders işleyişlerinde öğrencilerin derse aktif katılımının sağlanması önerilmiştir. Fakat hem yabancı, hem de yerli literatürde yöneylem araştırması dersinin etkinliği ve kalitesi konusunda öğrencileri de kapsayan ve onların görüşleri ve bakış açısı doğrultusunda çıkarımlar yapan çalışmalar görülmemektedir ki, bu alanda yapılan çalışmalar için en büyük eksikliklerden biri de bu olarak göze çarpmaktadır.

Nitel araştırmada ise olaylar veya olgular doğal ortamları içerisinde çok yönlü ve uzun süreli olarak detaylı bir şekilde incelenmektedir. Literatürde nitel araştırmanın çok çeşitli tanımları vardır. Fakat Yıldırım (1999), en genel şekliyle nitel araştırmayı 'gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütünsel bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma' şeklinde tanımlamıştır.

Türkiye’de sayısal yöntemler veya yöneylem araştırması uzmanlarının çoğunlukla nitel araştırma metotlarına uzak kalması ve görece olarak daha az nitel araştırmalar içeren çalışmalar yapmış olmaları gibi sebepler nedeniyle bu alandaki çalışmalarda nitel araştırma metotları kullanılmamış, yani öğrencilerin penceresinden konuya bakılamamıştır. Bu çalışma bu boşluğu doldurmak ve çözüm önerileri sunmak için ortaya konmaktadır.

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, işletme bölümünü başarıyla bitirmiş ve işletme bölümünde lisansüstü eğitime devam etme kararı almış öğrencilerin lisans eğitimleri sırasında aldıkları (farklı isimlerle de anılmasına rağmen en çok bilinen adıyla) yöneylem araştırması dersine bakışlarını öğrenmek ve dersin etkinliği, eğitim kalitesi üzerine öğrencilerden alınan görüşler neticesinde çıkarımlar yapmaktır. Öte yandan dersin etkinliğini ve kalitesini artırma konusunda çaba gösteren bu alandaki eğitimcilerle yardımcı olacak bilgiler ortaya koyarak faydalı olmak da hedeflenmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi içinde yer alan “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından en çok tercih edilen yöntemlerden biri olan bu teknik, belirli bir düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki kısıtlayıcı etkenleri ortadan kaldırmakta ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2003). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde sorulması planlanan sorular için önceden bir görüşme protokolü hazırlanır; fakat görüşmenin akışına bağlı olarak alt ve yan sorularda görüşülen kişiye sorulabilir ve daha ayrıntılı yanıtlar alınması sağlanabilir. Bu protokole bağlı olarak görüşmenin sürdürülmesinden dolayı araştırmacıya daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunması, bu tekniğin sağladığı en önemli kolaylıktır (Yıldırım & Şimşek, 2003). Bundan dolayı eğitim bilim çalışmalarına daha uygun bir teknik olduğu düşünülebilir (Türnüklü, 2000). Ayrıca araştırma deseni çerçevesinde yöntem olarak Creswell (2013) tarafından açıklanan nitel yapılandırıcı/yorumlayıcı biçim benimsenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesinde İşletme bölümünde yüksek lisans eğitimi alan ve derslere düzenli katılım sağlayan öğrencilerin tamamından oluşan 10 kişilik bir gruptan oluşmaktadır. Bu öğrenciler Türkiye’deki farklı üniversitelerde (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi, Bartın Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi) işletme lisans eğitimi almış ve başarıyla mezun olmuşlardır.

Çalışma grubunun yüksek lisans öğrencilerinden seçilmesinin üç ana nedeni vardır. İlk neden, öğrencilerin yöneylem araştırması dersini farklı üniversitelerde ve farklı öğretim üyelerinden almış olmasıdır ki bu çalışmada maksimum çeşitliliği sağlamak için önemlidir. Eğer bir üniversitede ya da bir işletme bölümünde okuyan ya da mezun öğrenciler seçilirse, öğrencilerden

alınan cevaplar doğrultusunda yöneylem dersinin etkinliği yerine sadece bir öğretim üyesinin ya da sadece bir üniversitenin değerlendirilmesinin yapılmış olma tehlikesiyle karşı karşıya kalınabilir. İkinci neden, öğrencilerin lisans eğitimlerinin bütününe baktıklarında ders ile ilgili fikirlerinin olgunlaşmış olması, dersi diğer derslerle kıyaslama imkânlarının bulunması ve dersin kendilerine pozitif ya da negatif anlamda kattıklarını değerlendirebilir olmasıdır. Üçüncü neden ise, yüksek lisans öğrencilerinin genel olarak lisans eğitiminde başarılı ve lisansüstü eğitime devam edecek kadar araştırmaya ve kendini akademik anlamda daha da geliştirmeye meraklı olduğunun varsayılmasıdır. Çünkü bu çalışmada, derslere ve okula ilgisi olan öğrenciler üzerine yoğunlaşmak istenmektedir. Bu nedenlerden dolayı, çalışmada “amaçsal örnekleme yöntemi” kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Çalışma yöntemine uygun olarak “yarı yapılandırılmış görüşme formu” oluşturulmuştur. Form oluşturulurken araştırılan konu ile benzeşen yönleri olan ve yarı yapılandırılmış görüşme formunu kullanan çeşitli çalışmalar (“eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme” (Türnüklü, 2000), “öğretmenlerin lisansüstü eğitimden beklentileri: Nitel bir araştırma - Niğde ili örneği” (Baş, 2013), “lisansüstü öğrencilerin nitel araştırma metodolojisine ilişkin algıları” (Saban, 2007), “eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma” (Altunay, Oral, & Yalçınkaya, 2014), “akademisyenlerin gözünden Türkiye’de eğitim yönetiminin akademik durumu: nitel bir analiz” (Örücü & Şimşek, 2011), “nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi” (Yıldırım, 1999), “öğretmen yetiştirme programlarının İngilizce öğretmen adaylarını ilköğretimde İngilizce öğretimine ne kadar hazırladığına yönelik nitel bir araştırma” (Arıkan, 2012), “öğrenci ve öğretim elemanlarının öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma” (Bozpolat, Uğurlu, Usta, & Şimşek, 2016) incelenmiş ve soruların temel yapısı bu literatür taraması sonucunda oluşturulmuştur. Daha sonra soruların ve genel anlamda taslak olarak hazırlanan görüşme formunun anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliği konusunda fikir almak ve bunların nihai haline karar vermek üzere, uzmanların görüşüne başvurulmuştur. Son hali verilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan beş açık uçlu soru (Ek-1) öğrencilere sorulmuştur. Görüşmeler öğrencilerle yüz yüze bir şekilde yapılmış ve bu sorular aynı sıra ile sorulmuştur. Görüşmeler sırasında katılımcılardan izin alınarak ses kaydı da alınmıştır. Ayrıca görüşmenin gidişatına göre her bir soru için çeşitli alt sorular sorularak da cevaplar detaylandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinin ana amacı, çalışmada toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve bunlar arasındaki ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi verilerin kodlanması, temaların bulunması ve düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarından oluşur (Yıldırım & Şimşek, 2003).

Bu doğrultuda görüşmeler sonunda elde edilen ses kayıtları bilgisayar ortamında yazılı döküm şekline getirilmiştir. Ayrıca

görüşmeler sırasında araştırmacı tarafından alınan notlar ses kayıt verileri ile bir araya toplanmış ve gerekli düzenlemeler yapılarak veriler analiz edilebilir hale getirilmiştir. Elde edilen veriler Microsoft Excel programı yardımıyla kodlanmış ve temalara göre gruplandırılmıştır. Kodlar ve temalar nitel araştırma konusunda uzmanlarla görüşülerek ve literatür taramasında görülen kavramsal çerçeve temel alınarak, katılımcıların soru ve alt sorulara verdikleri cevaplar neticesinde belirlenmiştir. Mülakat sorularının oluşturulduğu, Türnüklü (2000), Baş (2013) ve Saban (2007) tarafından yapılan çalışmalar başta olmak üzere, literatürde yer alan çalışmalardakilere benzer kod ve temaların bu çalışmada da ortaya çıktığı görülmüştür.

BULGULAR

Katılımcıların görüşleri 'gizlilik' esasına bağlı kalınarak isimleri verilmeden kodlanmıştır. Bundan dolayı katılımcılara sıra numarası verilmiş ve sıra numaralarının başına katılımcıyı belirtmesi açısından parantez içinde "K" yazılarak (K1), (K2), (K3), ... , (K10) şeklinde kodlanmıştır.

Görüşme formunda yer alan sorular şu alt kategorilere göre gruplanmış ve bulgular sunulmuştur: Katılımcıların,

- Önemli gördükleri lisans dersleri hakkında görüşleri,
- Yöneylem araştırması dersi hakkında görüşleri,
- Yöneylem araştırması dersini almadan önceki ders hakkında görüşleri,
- Yöneylem araştırması dersindeki başarı durumlarına etki eden faktörler üzerine görüşleri,
- Yöneylem araştırması dersinin faydasını artırmak için öneriler.

Bu kategorilere ilişkin bulgular ve alt temalar başlıklar halinde incelenmekte olup, her soruya ait ortaya çıkan alt temalar Tablo 1'de özet şeklinde gösterilmektedir.

Katılımcıların önemli gördükleri lisans dersleri hakkında görüşleri

Bu kategoride alınan cevapların analizinde başlıca üç alt tema ortaya çıkmıştır: Sevdiği ya da önemli gördükleri dersler ve nedenleri, sayısal ya da sözel derslere (içeriklerine göre) yatkınlık durumu ve geçmiş eğitiminin bu derslere önem vermesi üzerindeki etkisi. Sevdiği ya da önemli gördükleri dersler ve nedenleri temasında muhasebe, pazarlama ve yönetim alt temaları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu lisans derslerinden muhasebe ve muhasebe içerikli dersleri önemli görmekte ve sevmektedir. Pazarlama ve yönetim konularını kapsayan dersleri de 'önemli' olarak vurgulamışlardır. Sadece bir öğrenci, yöneylem dersini 'önemli' olarak bildirmiştir. Bu konuda en büyük etkenler olarak dersi daha iyi anlamaları, dersi sevmeleri, işlerine yarayacağını düşünmeleri ve dersi veren öğretim üyelerini sevmeleri gibi temalar ön plana çıkmaktadır.

Örneğin, (K3) görüşünü: "Benim için en önemlisi 'muhasebe' oldu. Daha iyi anladım, daha çok aklımda kaldı, daha çok sevdim, daha çok şey öğrendim ve işimi gördüm diyebilirim" şeklinde bildirmiştir. Benzer şekilde (K4): "Aslında her bir der-

sin ayrı bir önemi var, bence. Ama en önemlilerini söylersem 'yönetim, pazarlama' ve 'muhasebe' diyebilirim" demmiştir. (K5): "Aldığım en önemli dersler -işletme bölümü olduğu için- 'yönetim organizasyon' dersleri ki, her dört yıla dağıtılmış derslerdi; aynı şekilde 'pazarlama' ve 'muhasebe' dersleri de önemliydi". (K7): "Bence öğrencinin ilerisi için nasıl bir hedefi varsa, lisansta o alanın önemli olduğunu söyleyebilirim. Örnek verecek olursam, 'pazarlama' alanında yüksek lisans yapıyorum; pazarlama ile alakalı olan dersler benim için önemliydi diyebilirim. Ayrıca 'pazarlama' dersinin hocalarını da seviyordum". (K8): "Benim en çok aklımda kalan, zevk aldığım dersler 'pazarlama' dersleridir. Hocalarını sevdiğim dersler keyifli geçtiği için daha faydalı oldu. 'Pazarlama' dersi sürekli gündelik yaşamda karşılaştığım için, yani biz de tüketici olduğumuz için daha çok akılda kalıcı bir dersti, bu yüzden seviyordum". (K10): "Okuduğum bölümün bana en büyük katkısı 'muhasebe' dersi anlamında oldu. O açıdan benim için en önemli ders 'muhasebe' idi. Bir de o dersi severek çalıştığım için bunu söyleyebilirim. Ayrıca 'stratejik yönetim' dersini de çok seviyordum, hocanın da bu noktada çok etkisi vardır tabii ki. Ayrıca dersin akıcılığı da güzeldi". K1: "'Yöneylem', 'istatistik', 'matematik' gibi derslerin benim için daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü yöneylem dersini alana kadar ve hocamla tanışana kadar sayısal zekâmın olmadığını düşünüyordum. Bu dersten sonra sayısal alanda daha yetenekli olduğumu fark ettim" demişlerdir.

Derslerin içerikleri bazında yatkınlık durumu temasına göre sayısal içerikli dersler teması ve ayırım yapmama teması ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin hemen hemen yarısı, sayısal derslere genel anlamda daha çok ilgilerinin olduğunu belirtirken, bir öğrenci sözel derslere daha yatkın olduğunu, diğerleri de böyle bir ayırımı net olarak belirtmeyeceklerini ifade etmiştir:

Örneğin, K9: "Ben hiçbir zaman sayısalı seven ve yapabilen bir öğrenci olmadım, pazarlamaya yönelmemin sebebi de bu sanırım." K10: "Sözel derslerden 'yönetim' derslerini de sayısal derslerden 'muhasebeyi' de seviyordum yani sayısal, sözel diye sevdiğim derslerde bir ayırım yapmıyordum". K8: "Çok aşırı sözel dersleri sevmiyordum; çünkü ezber yeteneğim çok zayıf olduğu için sözel dersleri yapamıyordum, sayısal derslerden daha çok keyif alıyordum".

Geçmişte alınan eğitimin bu derslere önem verme üzerindeki etkisi temasına göre, katılımcıların ilgilerinin sonradan şekillendiği ve geçmişte aldığı eğitimin önemli olduğu alt temaları ön plana çıkmıştır.

Örneğin, (K1): "Sayısal alanda daha yetenekli olmamda geçmişimin bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum; çünkü ben bunu yeni fark ettim". (K6): "Açıkçası geçmiş eğitimimin bir önemi olduğunu düşünmüyorum, ilgim sonradan şekillendi". (K8): "Geçmiş eğitimimde matematiğim kötüydü (lisansta sayısal derslerim daha iyi). O yüzden çok etkisi yok bence" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Buna karşın (K5): "Sayısal ya da sözel içerikli diye dersleri ayrı düşünmedim hiç; bunda geçmiş eğitimimin de önemi vardır" ve (K2): "Geçmişteki eğitimim kesinlikle sevdiğim dersler üzerinde etkilidir" şeklinde geçmiş eğitimlerine vurgu yapmışlardır.

Katılımcıların yöneylem araştırması dersi hakkındaki görüşleri

Bu kategoride ortaya çıkan temalar, dersi sevme veya sevmeme durumu ve nedenleri, dersi tekrar alma durumu ve nedenleri, dersin diğer derslerle kıyası, dersten akılda kalan - sevilen veya sevilmeyen- konular ve nedenleri, bu alanda çalışmaya karşı bakış, bu alanın kendine (pozitif ya da negatif anlamda) kattıkları şeklinde beş grupta belirtilebilir.

Dersi sevme veya sevmeme durumu ve nedenleri temasına göre dersi sevme alt teması ön plandadır. Katılımcıların dersi sevmelerinde en büyük etken olarak (çoğunlukla diğer etkenlerle birlikte) "dersi veren hocayı sevme" alt teması ortaya çıkmıştır. Ayrıca dersin eğlenceli veya zevkli olarak görülmesi, sayısal derslere olan ilgileri, dersin önyargılarını kıran bir ders olmasının da 'dersi sevme' üzerindeki diğer alt temalar olarak belirtilmiştir. Dersi veren öğretim üyesini sevdiği için dersi sevdiğini bildiren katılımcıların bazıları düşüncelerini şöyle açıklamışlardır:

(K7): *"'Yöneylem' dersini seviyordum çünkü hocasını seviyordum. Gerçekten çok iyi bir hocaydı. Hocasını sevdiğim için de derste başarılı oluyordum".* (K8): *"Dersi, hocayı sevdiğim için çok seviyordum. Böyle sayısal dersleri iyi hocadan dinlemek daha avantajlı. Bu açıdan ders keyifliydi".* Diğer etkenleri de vurgulayan katılımcılardan (K9): *"Sayısal bir ders olduğu için başta korktum tabii ki; çünkü sayısal anlamadığım için dersi yapamayacağımı düşünüyordum; ama çok şanslıyız ki, çok iyi bir hocaya denk geldik. Çok güzel anlattı ve anladık, bu yüzden dersi seviyordum".* (K6): *"'Yöneylem' sevdiğim bir dersti. Başta, evet, bir önyargıyla yaklaştım; ders galiba zor, yapabilir miyim, yapamaz mıyım diye. Biraz anlamaya başladıktan sonra, ders daha zevkli hale geldi. Sorularla bulmaca gibi olması dersi daha zevkli hale getirdi benim için".* (K3): *"Ders çok iyi değildi, ama hoca sevdirdi. Gerçekten zor bir dersti. Herkes zorlanıyordu, ama sağ olsun hocam ve iyi bilen arkadaşlarım yardımcı oldu ve güzel bir şekilde geçtik".* (K2): *"Yöneylem araştırması sayısal bir ders olduğu için ilgimi çeken bir dersti".* (K1): *"Yöneylem dersini gerçekten çok seviyorum; çünkü eğlenceli bir ders. İlerlediği konular bazında olsun farklı bir ders açıkçası".*

'Dersi tekrar alma durumu ve nedenleri' temasında 'tekrara kalmama' ve gönüllü olarak dersi 'tekrar alma' alt temaları ortaya çıkmıştır: Katılımcıların tamamı dersi (başarısızlıktan dolayı) tekrara kalmadan başarıyla geçmiştir. Fakat bazı katılımcılar dersi istekleri doğrultusunda daha yüksek bir notla geçmek için tekrar aldıklarını belirtmişlerdir.

Örneğin, (K2): *"Dersi ilk 2. sınıfta ve 3. sınıfın ilk döneminde aldım. Notu CB olduğu için, not yükseltmek için 4. sınıfta tekrar aldım ve başarıyla geçtim".* (K6): *"Dersi notumu yükseltmek için tekrar aldım; notum CC idi. AA yapmak için tekrar almayı istedim"* demişlerdir. Öte yandan kendisi başarılı olsa da arkadaşlarının durumu hakkında (K10): *"Dersi tek seferde geçtim; ama bütünlemeye kalan çok fazla arkadaşlarım oluyordu"* şeklinde vurgu yapmıştır.

'Dersin diğer derslerle kıyası' temasına yöneylem araştırması dersi için "enlerden biri" alt teması görülmüştür. Çoğu öğrenci 'yöneylem araştırması' dersini en önemli, en zor ya da en sevdiği

ders olarak belirtmemesine rağmen, bu anlamda yapacakları bir sıralamada üst sıralarda olacağını bildirmişlerdir.

Bu konuda (K2): *"Sayısal olduğu için en çok dikkatimi çeken derslerdendi, kredi sayısının fazla olması da derse verdiğim önemi artırıyordu".* (K3): *"En zor 'finans' dersem ikinci anlamda en zor ders 'yöneylem'; ondan sonra 'istatistik' diyebilirim".* (K9): *"Belki de 'pazarlamadan' sonra en sevdiğim derstir".* (K6): *"En büyük önemden en az öneme doğru dersleri sıralarsam, 'yöneylem' dersi benim için ortada kalırdı ve çok sevdiğim diyemem, ama sevdiğim dersler arasında tutarım."* demişlerdir. Birkaç katılımcı ise en sevdiği ders olduğunu vurgulamıştır. Örneğin, (K1): *"Diğer derslerle kıyaslayacak olursam benim için hepsinden önemli bir ders olduğunu söyleyebilirim."* (K8): *"Diğer derslerimle kıyaslayınca hocadan kaynaklı olarak daha iyi bir ders olarak ortaya çıkıyor."* şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir.

Dersten akılda kalan - sevdiği veya sevmediği- konular ve nedenleri temasında dikkat çeken alt tema konuların hatırlanmamasıdır. Sadece bir katılımcı, tam anlamıyla konuları hatırlamış ve kendisi için önemli gördüğü konuları isimleriyle saymıştır. Katılımcıların hemen hemen tamamı derste gördüğü konular ile ilgili pek bir şey hatırlamadıklarını belirtmişlerdir. Bunun en büyük nedeni olarak dersi sadece bir ya da iki dönem görmeleri (sürekli görmemeleri) alt teması ortaya çıkmıştır. Konu kapsamında diğer bir alt tema da tablolarıdır. Dersin müfredatında en çok yer kaplayan konulardan biri olan 'simpleks yöntemi' ve devamı niteliğindeki konuları, katılımcıların çoğu akıllarında kaldığı şekliyle "tablolar" olarak nitelendirmiştir.

Bu konuda, (K5): *"İçerik olarak aklımda şu an pek bir şey kalmadı. Bu da sanırım şundan kaynaklı; mesela pazarlama ile ilgili her dönem ders gördük ama 'yöneylem' sadece 3. sınıftaydı, bir dönem aldık, bitti. Belki de bu yüzden aklımıza tam yerleşmedi. Tablolar bulmaca gibiydi, o yüzden eğlenceli konulardı diyebilirim".* (K7): *"İçeriğine baktığımda tek hatırladığım tablolar. Tablolarla bir şeyler yapıyorduk, sütunlar satırlarda sayılar vardı onlarla işlem yapıyorduk. Ama hangi konu olduğunu hatırlamıyorum, demek ki ders çok verimli geçmemiş ki, konuları hatırlamıyorum. Ne işlediğimizi sorsanız; şu an aklımda hiçbir şey yok, ama o zamanlar seviyordum dersi".* (K8): *"Ders ile ilgili hiç bir konu aklımda kalmadı; yalnız hafızamdaki kırıntılara göre tablolar vardı ekleme çıkarma falan yapıyorduk. Bunlar keyifliydi".* (K9): *"Üzerinden üç yıl geçtiği için dersin konularını çok fazla hatırlamıyorum; ama dersi sadece tablolar olarak hatırlıyorum. Tabloları isim ve konu olarak hatırlamıyorum".* (K10): *"'Yöneylem' hatırladığım kadarıyla üretim sürecinde, karar vermede etkiliydi. Bazı tablolar vardı; eşleştireyorduk filan... Üretimle ilgili, üretim süreçleri ile ilgili tablodaki verilere bakarak, bu üretime yönelmeli miyiz, noktasında yardımcı oluyordu. Yani, karar verme süreçlerinde etkiliydi".* (K2): *"İlerleyen zamanlarda görmediğimiz için, şu an çok şeyini unuttum".* (K3): *"Faydalı konular vardı; illa ki ileride kullanırım diye düşünüyorum, ama hiçbir konuyu tam hatırlamıyorum"* şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öte yandan bazı konuların isim ya da amaçlarını hatırlayan katılımcılardan (K6): *"Hatırladığım kadarıyla ders optimum maliyeti, optimum süreyi yakalamak için kullanılan bir dersti. Yani bir fabrikada çalıştığımızı düşünürsek,*

o alanda kullanılabilir şeyler olabilir bu gördüklerimiz. Tabii teorikten pratiğe geçişi nasıl olur, tahmin edemiyorum.” demiştir. Öte yandan, ders ile ilgili tam anlamıyla konuları hatırlayan ve önemli gördüğü konuları belirten (K1): *“Benim için en önemli konulardan bir tanesi, oyun teorisi. Daha sonra karar ağacı ve doğrusal programlama önemlidir”* şeklinde kendisini ifade etmiştir.

‘Yöneylem alanında çalışmaya bakış’ konusunda çeşitli görüşler belirtilmiştir. Fırsat olursa bu alanda çalışmayı düşünme alt teması ve nedenleri konusunda ise dersin sevilmesi, faydalı, zevkli bulunması veya derste başarılı olunması alt temaları ortaya çıkmıştır.

Örneğin, (K5): *“Bu alanda çalışmayı düşünebilirim. Çünkü üzerine düşünce, yapabiliyordum, severek de yapıyordum”*. (K4): *“Sayısal konuları sevdiğim için ‘muhabeseyi’ seçmeseydim, yüksek lisans alanım için ‘yöneylem’ seçerdim, yani bu alanda özel sektörde çalışabilirim”*.

Diğer bir alt tema ise akademik olarak bu alanda çalışmayı düşünmeme olarak görülmüştür:

Örneğin, (K2): *“Akademik olarak düşünmesem de yöneylem araştırmasında kullanılan bir işte çalışmayı düşünebilirim sonrası için”*. (K3): *“Yüksek lisansta bu alanda çalışmayı düşünmüyorum; ama ileride belki önüme bu alanla ilgili işler çıkabilir diye düşünüyorum. Çünkü minimize etmek, en kısa yolu bulmak, işlerde karşımıza çıkabilir”* demişlerdir.

Bu alanda çalışmayı düşünmeme alt temasında ise yöneylemin ilgilerini tam olarak çekmemesi, içeriğini hatırlamamaları ve bu alanı sevmemeleri gibi alt temalar görülmektedir.

Örneğin, (K10): *“Dersi seviyordum, fakat bu alan genel anlamda bana pek hitap etmediği için bu alanda çalışmayı düşünmem”*. (K9): *“Aslında sevdiğim ya da sevebileceğim bir ders olmasına rağmen, hocası sayesinde sevebildiğim için bu alanda çalışmayı düşünmüyorum; çünkü sadece sevdiğim işi yapmak isterim”*. (K8): *“Bu ders bende lisans dönemlerinde daha çok yer etmiş olsaydı, bu alanda bir işte çalışmayı düşünebilirdim; ama şu an ders içeriğini bile hatırlayamadığım için düşünmüyorum”*. (K7): *“İlgi alanım olmadığı, ilgimi çekmediği için bu alanda çalışmayı düşünmüyorum”* demişlerdir.

Yöneylemin kendilerine (pozitif ya da negatif anlamda etkileri) kattıkları temasında çok farklı görüşler ortaya çıkmıştır; fakat yöneylemin ‘negatif etkisi bulunmadığı’ alt teması ağırlık kazanmaktadır. Hiçbir katılımcı kendisi için yöneylem araştırması dersinin negatif anlamda bir etkisinin bulunduğu dair görüş bildirmemiştir. Bunu ‘ne negatif ne de pozitif anlamda bir katkısının olmadığı’ alt teması takip etmektedir. Katılımcılar, ders içeriğinin unutulmuş olması, bir yerde kullanılmıyor olması gibi nedenleri de şu şekilde açıklamışlardır:

(K2): *“Bana kazandırdığı bir şey, bir avantajı veya dezavantajı yok diyebilirim; çünkü hiçbir yerde kullanmıyorum”*. (K5): *“Bana çok bir katkısı olmadı, içeriğini unuttuğum için”*. (K8): *“Dersin bir dezavantajı olmadı; ama eğer önem vererek, ileride bana lazım olabilir, düşüncesiyle daha çok çalışsaydım; avantajını gördüm; yani, benden kaynaklı bir avantajını görmedim”*.

Yöneylem araştırması dersinin kendine pozitif katkısı olduğu alt temasında katılımcılar bu dersin hayatlarını değiştireci etkisi olması, kendilerine fayda sağlaması, sayısal (analitik) düşünce noktasında kendilerine avantaj sağlaması gibi nedenler belirtmişlerdir.

Örneğin, (K1): *“Yöneylemi keşfettikten sonra ‘yöneylem’ ile bağlantılı daha farklı bir ön lisans eğitimi de almak istedim ve ‘lojistik’ de okudum. Bu açıdan benim hayatım için ‘yöneylem’den önce ve sonra’ diyebiliriz. Yöneylemden sonra, fikirlerim bayağı bir değişti. Yüksek lisansa devam etmek istemiyordum; ancak bu alanın gerçekten bana uygun bir alan olduğunu düşündüm ve çok ilgimi çekti. Ben bu dersten çok şeyler öğrendiğimi düşündüm ve bu alanda daha sonra yüksek lisansa devam etmek istedim. Hayatımı olumlu bir şekilde değiştirdiğini düşünüyorum”*. (K2): *“Minimize etmek, en kısa yolu bulmak; karşımıza çıkabilir işlerde. Üretimde olsun, normal hayatımızda olsun, kısa yolu bulmak optimize etmek vs., bunları ve tek bu derste gördük ve bunlar faydalı oldu benim için”*. (K10): *“Sayısal düşünme noktasında, sayısal verilerden hareket ederek, net bir sonuca ulaşma noktasında bende etkili oldu”* şeklinde kendilerine bu dersin katkılarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların yöneylem araştırması dersini almadan önceki ders hakkında görüşleri

Bu kategoride ortaya çıkan temalar, öğrencilerin dersi almadan önce ders hakkında duydukları ya da bildikleri ve bunların derste başarılı olmalarında etkisi, dersin amaçları ve öneminin açıklanma durumu ve bunun hakkındaki görüşler olarak ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin dersi almadan önce ders hakkında duydukları ya da bildikleri ve bunların derste başarılı olmalarında etkisi temasına göre, ‘dersi almadan önce pek bir bilgi sahibi olmama’ ve ‘ders ile ilgili olumsuz şeyler duyduklarından negatif anlamda bir önyargıya sahip olma’ alt temaları ortaya çıkmıştır. Fakat buradaki önemli nokta şudur ki, öğrenciler bilgi sahibi olmaları veya önyargılı olmalarının derste başarılı olmalarını etkilemediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların önyargıya sahip olmalarının en büyük nedeni konusunda ise, ‘üst sınıfların (ve özellikle de dersi alttan alanların) ders hakkında söyledikleri’ alt teması net olarak ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, (K1): *“Genelde arkadaşlarım yöneylem dersinin zor olduğunu söylüyorlardı; ama hocamızın iyi birisi olduğu söyleniyordu. Sayısal olduğu için zor bir ders olduğu düşünülüyordu ve biraz gözümüz korkmuştu açıkçası, ama başarımda bunun bir etkisi olmadı”*. (K6): *“Ders hakkındaki görüşlerim, duyduklarımdan yana olumsuzdu. Zor bir ders olduğunu söylüyorlardı. Ben de o yargı ile gitmişim ilk derse; ama bu benim derste başarılı olmalarını etkilemedi”*. (K7): *“Üst sınıflardan dersi alttan alanlar oluyordu, geliyorlardı dersimize; ama onlar önceden farklı bir hocadan bu dersi aldıkları için hep gözümüzü korkutuyorlardı. Mesela şu hoca olsaydı, geçemezsiniz gibi”*. (K9): *“Bizden önceki dönemde dersi farklı bir hoca verdiği için biz genelde gözü korkutulan öğrenciler olduk. Ama ben farklı bir hocadan aldığım için dersin 3. sınıfların anlattığı kadar da korkunç olmadığını gördüm”*. (K10): *“Derse alttan alanlar da geliyor; onlarla da iletişime geçiyordum. Alttan alanlar ilk başta çok zor,*

geçilemeyecek bir ders diyorlardı. Çok alttan alan olunca da, zaten önyargılı başlıyorsunuz derse; ben nasıl yapacağım diye düşünerek. Ama çalışınca oluyor”.

Ayrıca diğer bir alt tema olarak öğrencilerin dersin ismini ilk duyduklarında kendilerinde bir çağrışım yapmadığı ve dersin isminin garip geldiği de ortaya çıkmıştır:

Örneğin, (K2): “Yöneylem dersini almadan önce 3. sınıfın ilk dönemi yöneylem dersini alacağımız söylendi; yön mü bula-cağız gibi esprilerle karşıladık. Önceki sınıflar bu ders çok zor; kalırsınız bu dersten demişlerdi. Altı kredilik bir ders, kesinlikle çalışın demişlerdi; fakat farklı hocalar dersimize girdiği için o bizi etkilemedi”. (K3): “Dersi almadan önce ders ile ilgili bir bil-gim yoktu. Dersin adı da tuhaf gelmişti ilk önceleri; ama aldıktan sonra dersin ne olduğunu anladım”. (K5): “Ders hakkında daha önce hiç bir şey duymadım. İsmi biraz değişik gelmişti” demişlerdir.

Dersin amaçları ve öneminin açıklanma durumu ve bunun hak-kindaki görüşleri temasında ortaya çıkan alt tema dersin önemi ve amaçlarının kendileri için açıklanmasının (açıklanmış olsa da olmasa da) mühim olduğu ve bu açıklamaların genel anlamda olumlu etki yaptığıdır. Bu konuda katılımcılar şu şekilde görüş-lerini iletilmişlerdir:

(K1): “Ben ilk 2 hafta yoktum; ama sağ olsun hocamız diğer arkadaşlardan da gelmeyenler çok olunca, tekrar yöneyle-min hangi alanlarda çalıştığını, ne yaptığını, hangi alt tabanda çalıştığını, hangi disiplinlerle uyum içinde çalıştığından bahsetti. Yani güzel bir şekilde açıkladı hocamız ve bu derse benim ilgilim böyle başladı”. (K2): “Hocamız ilk derste dersin öneminden bahsetmişti ve bu benim derse dikkatimi çekmişti; ama diğer öğrencilerin tek derdi sınavı geçmekti. Bu da dersin amacının herkesin anlayacağı şekilde tam açıklanmadığı anlamına geli-yor”. (K3): “Dersin amacı yeterince açıklanmış olmayabilir; daha iyi açıklama yapılabilir”. (K6): “Optimum süre ve opti-mum maliyet ile ilgili açıklamalar yapılmıştı. Bu da kesinlikle derse ilgimi etkilemişti”. (K7): “Dersin amaçları pek açıklanma-dı; genel olarak üretimde, karar verme süreçlerinde etkili bir ders olduğu söylendi; çünkü bizim sınıf çok kalabalık olduğu için genelde böyle açıklamalar es geçiliyordu”.

Katılımcıların yöneylem araştırması dersindeki başarı durumlarına etki eden faktörler üzerine görüşleri

Bu kategoride dersi veren öğretim üyesi faktörü, sınıf faktörü ve çalışma disiplini faktörü olarak üç tema ortaya çıkmıştır. Yöneylem araştırması dersindeki başarı durumlarına etki eden faktörlerden ortaya çıkan, dersi veren öğretim üyesi faktörü teması dikkat çekici bir özelliğe sahiptir. Çünkü bütün katılımcı-lar dersi veren öğretim üyesi faktörünü sadece faktörlerden biri olarak değil, belki de en önemlisi olarak belirtmişlerdir ve bunu şöyle açıklamışlardır:

(K1): “Öncelikle hocamın çok büyük bir etkisi oldu üzerimde. Gerçekten hocamız öğrencileriyle ilgilenen, anlamadığı nok-talarda onlara açıklayan ve en ince ayrıntısına kadar anlatan bir hocaydı ki o yönden şanslıydık”. (K2): “Kesinlikle hocanın anlatmasına bağlı olan bir ders. Hoca anlatabildikten sonra hiçbir sıkıntısı yok bu dersin”. (K3): “Dersteki başarımda hoca-

nın verdiği örneklerin etkisi vardı; hoca sağ olsun her zaman gelin sorun diyordu”. (K4): “Bu dersteki başarıma etki eden en önemli faktör, hocanın kendisi ve anlatım tarzı”. (K5): “Dersteki başarımda hocanın anlatışı, ödevler verisi veya bizi de derse katmaya çalışması, etkiliydi”. (K6): “Dersteki başarıyı etkileyen ilk faktör olarak hocayı söyleyebilirim”. (K7): “Dersteki başa-rımdaki tek sebep hocayı seviyor olmam”. (K8): “Hocayı çok sevmem ve derslere devamlı olarak katılmam (hocayı sevdiğim için derslere sürekli gitme isteği duyuyordum) dersteki başarı-ma etki eden en önemli faktördür”. (K9): “Dersteki başarıma etki eden birinci ve en önemli faktör hocayı sevmem”. (K10): “Hocanın slayt üzerinden anlatımı ve bizim önümüzde not-larının olması, ekstra olarak kitaptan yararlanmak; dersdeki başarıım üzerindeki en büyük etkenlerdir”.

Başarı üzerindeki diğer bir faktör olarak ortaya çıkan sınıf faktörü temasına göre katılımcılar farklı görüşlere sahiptirler. Sınıf ortamının kendilerini olumsuz etkilediği alt temasını şöyle bildirmişlerdir:

(K1): “Benim dışındaki sınıf arkadaşlarım çok istekli değildi bu derste. Çünkü ben bu derslerde en önde oturuyordum (ki sade-ce bu derste en önde otururdum) ve diğer arkadaşlarım gürültü çıkarıyorlardı, anlamıyorlardı ve o beni olumsuz yönde etkilemiş olabilir”. (K2): “Sınıf arkadaşlarımın derse katkısı da, bu derste-ki başarıyı çok etkiliyordu. Çünkü sınıftaki bazı arkadaşlarımız bu derste yok gibiydi; hiç yapamıyorlardı bu derse. Özellikle not yükseltmek için aldığım da, sınıf beni negatif yönde etkiliyordu”. (K10): “Sınıfımız kalabalıktı, dersi dinlerken güçlük çekiyordum; yani, sınıfın kalabalık olması dersteki başarıyı negatif yönde etkiliyordu. Çünkü sınıf kalabalık olunca dersin verimi düşüyor”.

Katılımcılar sınıf ortamının kendilerini olumlu yönde etkilediği alt temasını ise şu şekilde açıklamışlardır:

(K6): “Arkadaşlarım dersle ilgili bir şeyi anlamayıp da gelip bana sordukları zaman bu beni motive ederdi”. (K8): “Derse sınıf arkadaşlarım önem verince ister istemez ben de önem vermek zorunda kalıyordum; çünkü not ortalaması yükselince, ben de daha çok çalışma isteği duyuyordum”. (K9): “Sınıf arkadaşlarım notlarını yüksek tutunca; arada bir rekabet, yarış olduğu için derse olan ilgilim ve çalışmam artıyordu, bir de notlar panoya asılıyordu. Bu yüzden ister istemez dersi sevmek ve çalışmak durumunda kalıyordum. Bu da beni en çok olumlu etkileyen veya faktörlerden biridir bu dersteki başarımda”.

Başarı üzerindeki faktörlerden çalışma disiplini faktörü tema-sına göre ise katılımcılar bu ders için farklı çalışma disiplinle-rinden bahsetmişlerse de, çoğunlukla günlük ya da haftalık olarak ‘tekrar’ ve/veya ‘dersi düzenli takip etme’ alt temaları net olarak ortaya çıkmıştır:

Örneğin, (K5): “Derse günlük tekrar yapıyordum, not alıyordum, derse katılıyordum; daha sonra notları temize geçiyordum. Hocam ödev verdiği için ödevleri yapıyordum; ödevler faydalı oluyordu”. (K10): “Her hafta derse düzenli çalışırdım; çünkü bu ders için böyle bir sıra takip etmek zorundaydım. Belli bir sıraya koymadığım zaman, diğer derslerle birlikte yürütemiyordum. Aldığım notları kendim oturup çalışınca konuları oturtuyor-dum”. (K4): “Bu derse tekrar yaparak çalışırdım” veya (K7):

"Ben derslere her gün çalışan birisi değilim; sınav haftası genelinde çalışıyordum, ama derse düzenli katılımım vardı" demişlerdir. Ayrıca grup olarak çalışmanın da bu ders için verimli olduğu belirtilmiştir; (K7): "Derse genelde grup olarak çalıştığımız için daha verimli oluyordu benim açımdan".

Katılımcıların yöneylem araştırması dersinin faydasını artırmak için önerileri

Son olarak katılımcılardan dersin faydasını artırmak için önerileri alınmış ve bu kategoride başlıca iki tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar, katılımcıların derse veren öğretim üyelerine önerileri ve derse alan öğrencilere önerileridir. Derse veren öğretim üyelerinin yapması gerekenler temasına göre oldukça farklı öneriler ve görüşler sunulmuştur. Bu öneriler; öğretim üyelerinin derse zevkli hale getirmeleri, derse öğrencilerin dikkatini çekmeleri, çok teorik anlatımdan kaçınmaları, gerçek hayata yakın örnekler üzerinden anlatmaları, farklı tarzda ödevler vermeleri, uygulamalı alan şeklinde metod belirlemeleri, dersin önemi ve amacına daha çok vurgu yapmaları, öğrencilere kendilerini sevdirmeleri, ders notlarını verip slayt üzerinden anlatmaları şeklindedir. Bu önerileri katılımcıların görüşlerinden alıntılarla detaylandırılmı:

(K1): "Bu dersin başarısı en çok hocaya bağlı bir durum. Siz öğrencinin dikkatini çekerseniz, öğrenci buna göre bir tutum sergileyecektir. Yöneylem derse biraz ağır bir ders, çünkü sayısal bir ders ve kafa yorulması gereken bir ders. Çok teorik olmadan, insanları çok boğmadan dikkatleri dağıtmayacak bir şekilde başka konulardan bahsedilebilir. Odaklanma suresini iyi ayarlamak, iyi tutturmak lazım. Sürekli matematiksel formülasyonlar üzerinden bilgi yüklenmesi, öğrencilerin dikkatini dağıtabilir". (K2): "Öğrencilerin aklında kalması için bu derse dinlemeleri gerekiyor. Dinleyebilmeleri için de hocanın bu derse dikkatlerini çekmesi gerekiyor ve konuya hâkim bir şekilde anlatmaları gerekiyor. Bu sayı nereden geldi dediğiniz zaman hocanın bilmesi gerekiyor". (K3): "Örnekler belki biraz daha açık, biraz daha gerçek hayata yakın, daha kolaydan zora şeklinde açıklanabilir. Aynı ödevi herkese vermek yerine herkesin farklı bir örnek bulup çözmesi daha faydalı olabilir; çünkü lisans döneminde çok fazla ödev olmuyordu". (K4): "Aslında konu karşı tarafa doğru bir şekilde aktarılırsa, öğrenciler daha iyi anlar. Sözel olunca insanlar çabuk unutup; tahtaya yazarak anlatılsa daha iyi anlaşılırdı". (K6): "Uygulamalı bir alan olabilir. Öğrencilerin bir fabrikaya götürülmesi; yöneylemin gerçek anlamda kullanıldığını görmeleri, bir fabrikada yöneylem araştırmasında kullanılan yöntemleri izlemeleri öğrenciler için daha olumlu olur diye düşünüyorum". (K8): "Bu dersin önemini arttırmak için bence önemine daha çok vurgu yapılmalı; mesela ileride nasıl lazım olacağını anlatılması gibi. Önemi daha çok kavramış olsaydık, bu bana daha çok lazım olur, düşüncesiyle çalışırdım. Bu yüzden her şeyden önce dersin önemine vurgu yapılmalı". (K9): "Dersin faydasını artırmak için, ilk olarak hoca kesinlikle kendini sevdirmeli; çünkü diğer arkadaşlarım da hocayı sevdiği için, derse seviyordu. Öğrenci soru sorarken ondan çekinmemeli; nerede takılırsa, ona direkt olarak sorabilmeli. İkincisi de dersin önemine hoca daha çok vurgu yapabilir; bu ileride şu şekilde işinize yarayacak, şurada karşınıza çıkacak gibi". (K10): "Hocanın kendi notlarını bize tedarik etmesi önemli. Bir de

slayt üzerinden anlatmak güzel oluyordu; çünkü yazma derdine düşünce, derste hocayı takip edemiyordum, ama önümde bir not olunca onun üzerine oraya not alıyorum ve rahat oluyordu bu noktada".

Son olarak dersin faydasını ya da derste başarıyı artırmak için öğrencilerin yapması gerekenler temasına göre, öğrencilerin bu derse çok iyi ve dikkatli bir şekilde dinlemeleri, tekrar yaparak çalışmalarını, anlamadıkları yerleri sormaları, derse düzenli takip etmeleri alt temaları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar bu konuda fikirlerini şu şekillerde açıklamışlardır:

(K1): "Bu ders pür dikkat dinlenmesi gereken bir ders. Gerçek anlamda dinleyeceksiniz; buna ilgi duyacaksınız ki başarılı olabilirsiniz. Yani öğrencilerin öncelikle derse derste dinlenmeleri ve tekrar etmeleri gerekmektedir". (K5): "Öğrenciler kesinlikle derse katılmamalı, her derste bulunmalı. Çünkü bu derste her konu bağlantılı ve bir derse katılmayınca, gerisi de kaçıyor gibi oluyor. Her dersten sonra da belli başlı notları yeniden yazıp tekrar edilirse başarılı olunacağına inanıyorum". (K6): "Öğrenciler başarılı olmak için derste gördükleri üzerine pratik yapmalı, bol bol soru çözmeliler". (K7): "Öğrenciler günü kurtarmaya değil de, derse cidden istekli olmalı ya da o konuyu merak etmeliler; hocaya soru yöneltilmelidir". (K8): "Öğrenciler kesinlikle derse katılmalı; sayısal ders olduğu için sürekli takipte olmalı ve düzenli çalışmalı". (K9): "Öğrenciler sadece sınav haftasında değil, sıkı bir şekilde çalışmalı; anlamadığı yerleri hocaya olmasa da anlayan arkadaşlarına sormalı". (K10): "Bu derse öğrenci çok net ve düzenli çalışmalı; çünkü bu ancak böyle başarılabilecek bir ders. Derse sürekli gitmek de çok önemli".

TARTIŞMA

Amacı, işletme lisans programından mezun ve bu bölümde yüksek lisans yapan öğrencilerin lisans eğitimlerinde aldıkları yöneylem araştırması dersine bakışını anlamak ve açıklamak olan bu çalışmada bulgular önemli noktalara işaret etmektedir. Öncelikle şunu belirtmekte yarar vardır; çalışma grubu olan işletme bölümü yüksek lisans öğrencilerinin yüksek lisans programını kazandıkları puanlara bakılarak işletme lisans programlarını genel olarak yüksek not ortalamalarıyla bitirmiş oldukları görülmektedir. Ayrıca mülakatlar sonucunda edinilen izlenime göre de bu öğrencilerin genel anlamda "çalışkan" ve/veya "derslere ilgili" olarak nitelendirilebileceği, yani bu başarılarının tesadüf olmadığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle çalışmanın konusu, "lisans eğitiminde başarılı öğrencilerin yöneylem araştırması lisans dersine bakışları" olarak da tanımlanabilir.

Bulgulara göre, katılımcıların yöneylem araştırması dersine karşı genel anlamda negatif bir tutumları yoktur. Hatta diğer derslerle kıyasladıklarında yöneylem araştırması dersini en önemli derslerden biri olarak tanımlamışlardır ki, bu birçok üniversitede işletme bölümü müfredatlarının yeniden gözden geçirilmesine sebep olabilir. Sayısal alanlara daha meyilli olan öğrencilerin, beklenildiği üzere bu derse daha çok sevmeleri de yöneylem içerikli daha çok seçmeli dersin bu öğrenci kitlesi için sunulabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların yöneylem araştırması dersine bakışlarının daha derinlemesine incelendiği bölümde ortaya çıkmıştır ki, katı-

Tablo 1: Sorulara ait alt temalar

	1. Tema	2. Tema	3. Tema	4. Tema	5. Tema	6. Tema
1. Soru	Sevdiği dersleri önemli görme	İçeriğe göre önemli görme (sayısal-sözel)	Geçmiş eğitime göre önemli görme			
2. Soru	Dersi sevme ya da sevmeme durumu	Dersi tekrar alma durumu	Diğer derslerle kıyas durumu	Sevdiği konular	Alanda çalışmayı düşünme durumu	Dersin öğrenciye katkısı
3. Soru	Almadan önce (negatif içerikli) görüşler	Görüşler değişmesi ve başarıyı etkilemesi durumu	Dersin amaçlarının öneminin açıklanması durumu			
4. Soru	Öğretici faktörü	Sınıf faktörü	Geçmiş eğitim ve çalışma disiplini faktörü			
5. Soru	Öğreticilerin yapması gerekenler	Öğrenciler yapması gerekenler				

İlimcilerin tamamına yakını bu dersi sevdiğini bildirmişlerdir. Bunda “dersi eğlenceli bulma” gibi nedenler söz konusu olsa da “dersi veren hocayı sevme” en çok göze çarpan sebep olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda yine öğrencilerin tamamına yakını dersi “zor” olarak tanımlamışlardır. Bu “zorluğa” rağmen, -notlarını yükseltmek için gönüllü şekilde dersi tekrar alanları hariç tutarsak- bütün öğrencilerin dersi tekrara düşmeden tek seferde geçtiği, önemli bir diğer husus olarak görülmektedir. Fakat bu olumlu tablonun aksine ilginç ve üzerinde düşünülmesi gereken bazı bulgular söz konusudur. Çünkü, öğrencilerin tamamına yakını ders ile ilgili hiçbir konuyu net olarak hatırlayamamaktadır. Hatta yöneylem araştırması müfredatında en çok yer işgal eden ve haftalarca anlatılan ‘simpleks algoritması’ (bir başka adıyla simpleks yöntemi) ve devamı niteliğindeki konular, katılımcılar tarafından “bazı tablolar üzerinde işlemler” şeklinde ifade edilmiştir. Öte yandan, yine çoğu katılımcı bu dersin kendilerine çok bir katkısı olmadığını düşünmekte, hatta birçoğu bunun sebebini de ders içeriğini ve konularını unutmaları nedenine bağlamaktadır. Dersin ana amaçlarından biri olan kendisine “karar alma süreçlerinde yardımcı olma” gibi bir katkısı olduğunu belirten sadece birkaç katılımcı vardır.

Dersin daha etkin ve verimli hale getirilmesi için yapılacaklar konusunda öneriler de yine katılımcıların kendilerinden gelmiştir. Buna göre, “öncelikle dersin içeriği, amaçları ve önemi dersin sadece ilk haftasında ve özet bir şekilde değil, birkaç haftayı kapsayacak şekilde detaylı, öğrencide derse karşı merak ve arzu uyandıracak şekilde açıklanmalıdır”. Kısaca, öğrenci büyük resmi görmeli; hangi yöntemi neden ve nerede kullandığını bilmelidir. Bir diğer öneri olarak, işletme lisans programlarındaki yöneylem araştırması dersi iki dönemden fazla, kolaydan zora şeklinde ve yıllara serpiştirilmiş halde verilmelidir. Hatta dersin bir ya da iki dönemde içerik yoğunluğundan dolayı yoğun bir şekilde verilmesi veya tam tersi konular sadece yüzeysel anlatılarak verilmesi yerine, dersin daha detaylı konuları içeren kısımları seçmeli ders olarak verilebilir. Öte yandan bütün

katılımcılar bu derste başarılarında en önemli faktörü “dersin hocası” olarak tanımlamışlardır. Bu anlamda dersi veren akademisyenlere dersin etkinliğini ve verimini artırmak için çok büyük rol düşmektedir. Katılımcıların bu konuda önerileri sonucunda, dersi veren öğretim üyelerinin öğrencilerle iletişiminin iyi olması ve “öğretim üyesinin” öğrenciler tarafından sevilmesi; dersin işleniş bakımından gerçek hayattan daha çok örnekler seçilmesi, öğrencilere ödevler verilmesi, öğrencilerin dersi takibi sağlanması ve ders eğlenceli hale getirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. İlaveten, öğretim üyelerinin öğrenciler arasında ders içi rekabet sağlayıcı şekilde bir metot belirlemesi şeklinde ilginç bir öneri de gelmiştir. Yavuz (2004)’ un bahsettiği teori ağırlıklı eğitim, örnek olay yetersizliği gibi sorunlar bu çalışmanın ortaya koyduğu bulguları daha anlamlı kılmaktadır.

Tüm katılımcıların dersin adını ilk duyduklarında bunun onlarda bir çağrışım yapmadığını ve isminden bir şey anlamadıklarını belirtmeleri, dikkat çeken diğer bir diğer bulgu olarak ifade edilebilir. Bu konuda işletme bölümleri yöneylem araştırması dersini –hâlihazırda bazı üniversitelerde sunulduğu gibi- nicel karar yöntemleri, sayısal karar yöntemleri vs. isimleriyle vermesi, öğrencide dersin adının çağrışım yapması ve öğrencinin derse karşı önyargısını yıkması açısından faydalı olabileceği düşünülebilir.

SONUÇ

İşletme bölümü yüksek lisans öğrencilerinin lisans eğitimleri sırasındaki yöneylem araştırması lisans dersine bakışlarının incelendiği bu çalışma, bu alanda öğrencilerle görüşülerek yapılan ilk çalışma olması bakımından dikkat çekici sonuçlara ulaşmıştır. Çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin konu ile ilgili temel eğilimleri şu şekildedir: İşletme bölümlerindeki yöneylem araştırması dersi yeterince etkin ve verimli değildir. Ayrıca bu derste öğrenilen bilgilerin başarılı öğrenciler için bile çoğunlukla “gerçek hayata dokunamıyor ve meslek hayatlarına etki edemiyor” olarak nitelendirilmesi de çarpıcı bir diğer gerçektir.

İşletme lisans programlarında yer alan 'yöneylem araştırması' dersinin içeriği, müfredattaki yeri ve dersin işleniş tarzı ilgililer tarafından çalışma neticesinde ortaya çıkan öneriler göz önüne alınarak dersin istenilen etkinlik ve verimlilik düzeyine ulaşması için yeniden gözden geçirilmelidir. Öte yandan ülke genelinde yöneylem araştırması dersinin kalite ve etkinliğini artırmak amacıyla bu alandaki akademik camianın ders ile ilgili sorunları tartışması, konu üzerine eğilen daha fazla çalışma yapılmasını teşvik etmesi ve çözüm önerileri sunması gerekmektedir.

Bu çalışma lisans eğitiminde "çok başarılı olmayan" öğrenciler dâhil edilerek genişletilebilir. Ayrıca işletme bölümü dışında yöneylem araştırması dersi verilen endüstri mühendisliği gibi diğer disiplinlerde de dersin etkinliğini ölçen ve kıyaslayan çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Altunay, E., Oral, G., & Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.
- Arıkan, A. (2012). Öğretmen yetiştirme programlarının İngilizce öğretmen adaylarını ilköğretimde İngilizce öğretimine ne kadar hazırladığına yönelik nitel bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(32), 77-87.
- Baş, G. (2013). Öğretmenlerin lisansüstü eğitimden beklentileri: Nitel bir araştırma (Niğde İli örneği). *Yükseköğretim Dergisi*, 3(2), 61-69.
- Bozpolat, E., Uğurlu, C. T., Usta, H. G., & Şimşek, A. S. (2016). Öğrenci ve öğretim elemanlarının öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin görüşleri: Nitel bir araştırma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 83-95.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev. Ed.). İstanbul: Eğiten Kitap.
- Güllülü, U. (2003). İktisadi ve idari bilimler fakültelerinin işletme bölümleri ders programlarının karşılaştırması. In İktisadi ve idari bilimler fakültelerinin *ders planları ve dünyadaki gelişmeler ışığında yeniden yapılandırılması* (pp. 26-38). Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Nevşehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Örücü, D., & Şimşek, H. (2011). Akademisyenlerin gözünden Türkiye'de eğitim yönetiminin akademik durumu: Nitel bir analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(2), 167-197.
- Öztürk, A. (2012). *Yöneylem araştırması*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Saban, A. (2007). Lisansüstü öğrencilerinin nitel araştırma metodolojisine ilişkin algıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 469-485.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Yavuz, V. A. (2004). Sayısal yöntemler eğitiminin işletme öğrenimi açısından incelenmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(8), 171-188.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.

EK-1

Görüşme formunda yer alan sorular

- Lisans eğitiminiz boyunca aldığınız derslerden hangilerinin önemli olduğunu düşünüyorsunuz?
- Yöneylem araştırması dersi hakkındaki genel görüşleriniz nelerdir?
- Yöneylem araştırması dersini almadan önce ders hakkındaki görüşleriniz nasıldı?
- Yöneylem araştırması dersindeki başarı durumunuza etki eden faktörler nelerdir?
- Yöneylem araştırması dersinin faydasını artırmak için sizce neler yapılmalıdır?